Dr Katarzyna Białobrzeska

Katedra Pedagogiki Społecznej

Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytet Warmińsko Mazurski w Olsztynie

Olsztyn 27 lipca 2020

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Justyny Cherchowskiej

pt.: POCZUCIE ZADOWOLENIA Z ŻYCIA SŁUCHACZY UNIWERSYTETU TRZECIEGO WIEKU

W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM - PERSPEKTYWA SOCJOPEDAGOGICZNA

przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Ewy Kantowicz Prof. UWM

oraz promotora pomocniczego dr Katarzyny Białobrzeskiej

Przedłożona do recenzja rozprawa doktorska mgr Justyny Cherchowskiej pt.: Poczucie zadowolenia z życia słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego wieku w województwie Warmińsko-Mazurskim - perspektywa socjopedagogiczna wpisuje się w obszar badań społecznych w tym zakres zagadnień gerontologii społecznej.

Problematyka związana z poczuciem zadowolenia z życia seniorów wydaje się być szczególnie istotna zważywszy na fakt, że grupa osób w trzecim wieku z roku na rok powiększa się. Demograficzne starzenie się społeczeństwa, rozumiane jako wydłużanie się życia przy jednocześnie malejącym przyroście naturalnym, przebiega w podobny sposób w większości krajów wysoko rozwiniętych, w tym także w Polsce. Osoby starsze żyją coraz dłużej a jakość

ich życia systematycznie się poprawia na co wpływ ma wiele czynników o charakterze ekonomicznym, medycznym czy społecznym. Jednak na poczucie zadowolenia z życia seniorów wpływ mają nie tylko czynniki makrostrukturalne, ale również czynniki mikrostrukturalne takie jak na przykład subiektywna ocena przebiegu procesu starzenia się człowieka i podejście jednostki do tej fazy życia. Ocena podejścia samych seniorów do starości i jej przebiegu jest bardzo zróżnicowana i uzależniona od wielu czynników, np.: osobowości, stanu zdrowia, sytuacji materialno-bytowej, stylu życia, poziomu aktywności, partycypacji społecznej, jakości środowiska życia, samoakceptacji itp. Można więc stwierdzić, że na poczucie zadowolenia z życia seniorów wpływ ma wiele czynników zarówno zewnętrznych, warunkowanych przez: ekonomię medycynę, politykę społeczną, politykę senioralną itd., jak i czynników wewnętrznych takich jak: charakter, osobowość, poziom aktywności, partycypacja społeczna itd.

W tę problematykę wpisuje się również recenzowana praca, w której Autorka podjęła udaną próbę nakreślenia różnorodnych uwarunkowań poczucia zadowolenia z życia seniorów będących słuchaczami uniwersytetów III wieku na terenie Warmii i Mazur. Przedłożona do recenzji praca ma charakter obszernego, liczącego 324 stron opracowania o charakterze empirycznym.

Oryginalność pracy i jej znaczenie naukowe

Problematyka podjęta w przedstawionej do oceny dysertacji jest niezmiernie aktualna i ważna w równym stopniu dla teorii jak i praktyki edukacyjnej. Praca rzuca nowe światło na prowadzone dotychczas badania nad różnorodnymi czynnikami i warunkującymi poczucie zadowolenia z życia seniorów oraz zwraca uwagę na nieoceniony – szczególnie w Polsce – aspekt partycypacji seniorów w życiu społecznym wiążący się w tym przypadku z osobami będącymi słuchaczami Uniwersytetów III Wieku Na Warmii i Mazurach.

W ocenie wartości podjętego tematu pracy należy podkreślić znaczenie jego aktualności

w kontekście przemian w podejściu do aktywności osób starczych i próbę odpowiedzi na szereg problemów badawczych dotyczących uwarunkowań poczucia satysfakcji życiowej

i zadowolenia z życia seniorów w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej.

Za pozytywną oceną recenzowanej pracy przemawia:

– podjęcie ważnego społecznie i edukacyjnie zagadnienia dla pedagogiki społecznej

i gerontologii w zakresie poznania różnorodnych uwarunkowań poczucia zadowolenia z życia wśród seniorów podejmujących aktywność w ramach działalności UTW,

– interdyscyplinarne, oparte o solidną kwerendę naukową ujęcie problematyki dotyczącej zadowolenia z życia w refleksji teoretycznej i badaniach społecznych,

- wielopłaszczyznowa analiza sytuacji seniorów w Polsce z uwzględnieniem przemian w tym zakresie; w pracy opisano przemiany dotyczące osób starszych wynikające zarówno ze zmian o charakterze globalnym - w tym polityki społecznej, senioralnej, jak i zmian wynikających z działań oddolnych na poziomie powiatów, gmin czy też działań Trzeciego sektora,

– uchwycenie zmian zachodzących w spostrzeganiu przez seniorów ich roli zarówno w kreacji własnego życia i satysfakcji z niego, jak i możliwości wpływania poprzez partycypację społeczną na otaczającą ich rzeczywistość,

– poprawne wykorzystanie w badaniach zarówno własnych metod i narzędzi badawczych jak

i narzędzi wystandaryzowanych, które w ocenie Autorki pozwoliły jej osiągnąć cel założony w badaniach.

Struktura pracy oraz teoretyczne podstawy badań

Struktura pracy ma uporządkowany, poprawny układ, typowy dla opracowań naukowych o charakterze empirycznym, zawierający część teoretyczną, metodologiczną i empiryczną. Rozprawa składa się ze wstępu (ss. 7-13), pięciu rozdziałów merytorycznych (ss. 14- 260), zakończenia (ss. 261-277), obszernej bibliografii obejmującej publikacje obcojęzyczne i krajowe (ss. 280-298) oraz aneksu prezentującego spis ilustracji, tabel i wykresów zamieszczonych w pracy, obliczenia statystyczne oraz wzory narzędzi wykorzystanych w badaniach własnych. Praca stanowi zamkniętą całość, ukazującą poprawność warsztatową i merytoryczną Autorki, układ jest logiczny i komplementarny.

Analizując zasadność i komplementarność przedstawionych w rozprawie podstaw teoretycznych oraz poziom wiedzy ogólnej Autorki w zakresie podejmowanego tematu można przyjąć, że dysertacja opiera się na rzetelnej kwerendzie naukowej. Zarówno rozdział pierwszy -*Zadowolenie z życia w refleksji teoretycznej i badaniach społecznych* jak i rozdział drugi- *Człowiek starszy w społeczeństwie XXI wieku*- napisane zostały z dużym znawstwem literatury przedmiotu i choć mają charakter raczej syntetyczny niż analityczny świadczą o dobrym przygotowaniu teoretycznym Autorki. W dysertacji uwzględniono podstawową literaturę przedmiotu, wyniki badań, rozwiązania legislacyjne, analizy statystyczne itp.

Pewien niedosyt budzi bardzo wyrazisty, w niektórych momentach nadmiernie normatywny

styl pisarski autorki, który często wprawia w swoiste zakłopotanie i prowokuje pytania co do poglądów autorki dotyczących podejścia do starości i osób starszych a także przekonań jak należy do tych zagadnień podchodzić.

Zasadność i poprawność przyjętych rozwiązań metodologicznych oraz zastosowanych procedur badawczych i analiza

Szczegółowe założenia projektu badawczego zostały zaprezentowane w części metodologicznej rozprawy. Przyjęte przez Autorkę wybory metodologiczne oraz sposób ich uzasadniania są dość przekonujące i są świadectwem Jej dojrzałości w tej dziedzinie. Pewną wątpliwość budzi jednak szeroki zakres badań a co za tym idzie ilość narzędzi badawczych, skutkujących zebraniem pokaźnego materiału badawczego, co z jednej strony stanowi atut, z drugiej zaś dylemat prowadzący do arbitralnych wyborów i niemożności interpretacji w pełni uzyskanych wyników badań. Problem ten daje się zauważyć w rozdziale prezentującym wyniki uzyskanych badań. Pewien niedosyt budzi pewna niekompatybilność problemów i hipotez badawczych (np.: nr. 3). Podobnie rzecz ma się w odniesieniu do zmiennych badawczych. Sposób ich prezentacji nie jest do końca przekonywujący i wydaje się zasadne odwołanie się do klasyfikacji zmiennych ze względu na typ skali pomiarowej. Wyróżnia się w ten sposób zmienne nominalne, porządkowe, interwałowe oraz ilorazowe. Niestety powszechnym błędem jest liczenie średniej dla danych zebranych w wykorzystaniem skali porządkowej. Poza tym, co należy podkreślić, z zaprezentowanych analiz wyłania się dobrze udokumentowany, wartościowy z punktu widzenia pedagogiki obraz uwarunkowań i czynników mających wpływ na poczucie zadowolenia z życia wśród seniorów będących studentami UTW na Warmii i Mazurach.

Charakter i poziom analiz empirycznych a także sposób ich prezentacji

Mocną stroną tej części rozprawy jest również osadzenie wyników badań własnych w strukturach wiedzy już ugruntowanej i opisanej w literaturze przedmiotu. Część empiryczna pracy zatytułowana: Zadowolenie z życia słuchaczy Uniwersytetów Trzeciego Wieku w perspektywie badań własnych, jest dość dobrze opracowana pod względem merytorycznym i redakcyjnym. Jej strukturę wyznaczają problemy i hipotezy badawcze. Prezentacja niektórych wyników jest jednak mało czytelna i nie zawsze zrozumiała dla odbiorcy co wymagałoby korekty w przyszłych publikacjach tworzonych na bazie niniejszej dysertacji (np. tab. nr 32 i wykres nr.15)

O wartości merytorycznej dysertacji decyduje - moim zdaniem – szereg mocnych jej stron;

w tym szczególnie:

- przejrzystość w prezentacji wyników badań,
- logiczna argumentacja,
- odniesienie uzyskanych wyników badań do części teoretycznej.

Konkluzja

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Justyny Cherchowskiej stanowi ważne studium pedagogiczne, podejmujące niezwykle aktualny problem poczucia zadowolenia z życia słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Pracę czyta się z dużym zainteresowaniem, choć niektóre fragmenty części empirycznej mogą być problematyczne ze względu na nagromadzenie dużej liczby danych statystycznych, a w zdecydowanie mniejszej proporcji – ich teoretycznej interpretacji. Autorka nie uniknęła również pewnych niedociągnięć stylistycznych czy błędów redakcyjnych, ale przy tak obszernym opracowaniu nie jest to proste zadanie nawet dla najbardziej doświadczonego badacza. Wysoko oceniam ogólną wiedzę teoretyczną Autorki z zakresu pedagogiki gerontologii i nauk pokrewnych. Rozprawa może stać się cennym źródłem informacji dla badaczy i praktyków zainteresowanych problematyką podjętą w dysertacji.

Biorąc pod uwagę wszystkie przedstawione wyżej argumenty stwierdzam, że przedstawiona do oceny praca doktorska Pani mgr Justyny Cherchowskiej pt.: *Poczucie zadowolenia z życia słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego wieku w województwie Warmińsko-Mazurskim - perspektywa socjopedagogiczna* spełnia wszystkie wymagania stawiane w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym z dnia 14 marca 2003 roku wraz z uzupełnieniami zawartymi w Prawie o Szkolnictwie Wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku i wnoszę o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Promotor Pomocniczy

dr Katarzyna Białobrzeska